

USNESENÍ

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Tomáše Rychlého a soudců JUDr. Faisala Husseiniho a Mgr. Radovana Havelce v právní věci žalobkyně: **P. M.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci, ze dne 3. 10. 2025, č. j. 60 Ad 9/2025 - 17,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e o d m í t á** pro nepřijatelnost.
- II. Žalobkyně **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

[1] Žalovaná rozhodnutím ze dne 2. 4. 2024, č. j. X, rozhodla tak, že se žalobkyně podle § 56 odst. 1 písm. e) a § 41 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, od 6. 5. 2024 snižuje výše invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně na invalidní důvod pro invaliditu druhého stupně. Proti tomuto rozhodnutí podala žalobkyně námitky, které žalovaná zamítla rozhodnutím ze dne 10. 7. 2024, č. j. Y, a námitkami napadené rozhodnutí potvrdila. Z důvodů tvrzeného zhoršení svého zdravotního stavu požádala žalobkyně dne 6. 11. 2024 o změnu výše invalidního důchodu. Tuto žádost však žalovaná rozhodnutím ze dne 8. 4. 2025, č. j. Z, zamítla podle § 41 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění pro nesplnění podmínek stanovených § 39 odst. 2 písm. c) téhož zákona. Žalobkyní řádně uplatněné námitky pak žalovaná zamítla rozhodnutím ze dne 4. 8. 2025, č. j. A.

[2] Posledně uvedené rozhodnutí následně žalobkyně napadla žalobou podanou u Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci. V tomto řízení žalobkyně podala také návrh na osvobození od soudních poplatků a na ustanovení zástupce z řad advokátů. Přesto, že je toto řízení ze zákona osvobozeno od soudních poplatků [§ 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích], krajský soud o návrhu na osvobození od soudních poplatků rozhodoval, a to s odkazem na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 6. 2015, č. j. 4 As 130/2015 - 15, který krajským soudům ukládá povinnost „posoudit

žádost o osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu včetně osvobození od povinnosti hradit případné další náklady řízení vzniklé státu i v situaci, kdy je žalobce od placení soudního poplatku osvobozen ze zákona.“ Krajský soud ze skutečností uvedených žalobkyní zjistil, že je nemajetná, s nízkým příjmem bez možnosti jeho aktuálního zvýšení, přičemž žalobkyně nemá dostatečné prostředky k zaplacení soudních poplatků; proto jí výrokem I. v záhlaví označeného usnesení osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu přiznal.

[3] Krajský soud však výrokem II. v záhlaví označeného usnesení zamítl návrh žalobkyně na ustanovení zástupce z řad advokátů. Konstatoval, že aby mohl být žalobci v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu ustanoven advokát, musí být splněny dvě podmínky stanovené § 35 odst. 10 soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“): 1) žalobce nemá dostatečné finanční prostředky, a je-li současně zřejmé, že s ohledem na své poměry není žalobce schopen v řízení před soudem bez poskytnutí právní pomoci řádně uplatňovat svá práva. Podle názoru krajského soudu ovšem žalobkyně nesplnila druhou zákonem stanovenou podmínku. Krajský soud tak uvedl, že rozhodl v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího správního soudu, která ukládá krajským soudům povinnost ustanovit advokáta v případě, že jde o věc po skutkové nebo právní stránce složitou, a jestliže potřeba ochrany práv účastníka v soudním řízení vyjde najevo např. z jeho nekvalifikovaných podání, kdy obsahová a formální úroveň v podání je rozhodujícím kritériem (např. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2004, č. j. 4 As 21/2004 - 64, nebo ze dne 4. 12. 2013, č. j. 1 As 117/2013 - 17).

[4] Krajský soud však dospěl k závěru, že žalobkyně podala žalobu, jejíž obsahová úroveň odpovídá zákonným požadavkům, je z ní zřejmé, jaké správní rozhodnutí a jakého správního orgánu žalobkyně napadá, z jakých důvodů považuje napadené rozhodnutí za nezákonné (i přesto, že důvody jsou formulovány stručně). Stejně tak žaloba podle krajského soudu obsahovala srozumitelný petit. Žalobkyně zároveň neuvedla žádné konkrétní skutečnosti, které by jí bránily hájit svá práva před soudem. Krajský soud současně ani nezjistil, že by žalobkyně trpěla takovými zdravotními obtížemi, které by jí bránily v přístupu k soudu a v ochraně jejích práv před soudem, včetně účasti na jednání. Krajský soud také uvedl, že vzal rovněž v úvahu, že nejde o příliš složitou problematiku. Proto podle jeho závěrů nebyly splněny podmínky pro ustanovení zástupce z řad advokátů.

[5] Žalobkyně (dále „stěžovatelka“) napadla předmětné usnesení kasační stížností z důvodu uvedeného v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Krajský soud dle názoru stěžovatelky nesprávně posoudil otázku, zda je vhodné jí ustanovit zástupce. Stěžovatelka zdůrazňuje, že je právní laik, a tudíž není schopna zhodnotit veškeré důsledky soudního řízení. Stěžovatelka je těžce zdravotně hendikepována, a její hendikep ji do značné míry diskvalifikuje při kontaktu s orgány státní moci. Proto navrhuje, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení. K tomu zdejší soud podotýká, že stěžovatelka v petitu sice formálně brojí proti oběma výrokům napadeného usnesení (viz odst. [2] a [3] výše), fakticky však napadá pouze výrok o zamítnutí žádosti na ustanovení zástupce – proto kasační soud přezkoumával jen výrok II. napadeného usnesení.

pokračování

[6] Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval otázkou přípustnosti kasační stížnosti. Podle § 104 odst. 3 písm. d) s. ř. s. s účinností od 1. 1. 2026 platí, že *kasační stížnost je dále nepřipustná proti rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o žádosti o osvobození od soudního poplatku nebo o povinnosti zaplatit soudní poplatek*. Podle § 104 odst. 3 písm. e) s. ř. s. dále platí, že *kasační stížnost je dále nepřipustná proti rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o návrhu na ustanovení zástupce*.

[7] Novelou s. ř. s., provedenou zákonem č. 314/2025 Sb., účinnou od 1. 1. 2026, zákonodárce zavádí nepřipustnost u kasačních stížností, které směřují proti rozhodnutím, jimiž krajské soudy rozhodly o žádosti o osvobození od soudního poplatku nebo o návrhu na ustanovení advokáta. Jelikož však přezkoumávané usnesení krajský soud vydal v říjnu roku 2025 a stěžovatelka podala kasační stížnost dne 27. 10. 2025, tedy před účinností zmíněné novely, musí Nejvyšší správní soud postupovat podle dřívější právní úpravy, tedy účinné do 31. 12. 2025, která tento typ rozhodnutí ze soudního přezkumu nevyklučovala (k tomu viz také přechodná ustanovení obsažená v čl. XI části sedmé zákona č. 314/2025., body 1. a 3.).

[8] Než mohl Nejvyšší správní soud dále přistoupit k vypořádání námitek obsažených v kasační stížnosti, musel posoudit otázku její **přijatelnosti**. Podle § 104a odst. 1 s. ř. s. totiž platí, že *jestliže kasační stížnost ve věcech, v nichž před krajským soudem rozhodoval specializovaný samosoudce, svým významem podstatně nepřesahuje vlastní zájmy stěžovatele, odmítne ji Nejvyšší správní soud pro nepřijatelnost*.

[9] Podle usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 4. 2006, č. j. 1 Azs 13/2006 - 39, č. 933/2006 Sb. NSS, je přesahem vlastních zájmů stěžovatele jen natolik zásadní a intenzivní situace, v níž je – kromě ochrany veřejného subjektivního práva jednotlivce – pro Nejvyšší správní soud též nezbytné vyslovit právní názor k určitému typu případů či právních otázek. Přesah vlastních zájmů stěžovatele je dán jen v případě rozpoznatelného dopadu řešené právní otázky nad rámec konkrétního případu. Primárním úkolem Nejvyššího správního soudu v řízení o kasačních stížnostech je proto nejen ochrana individuálních veřejných subjektivních práv, nýbrž také výklad práva a sjednocování rozhodovací činnosti krajských soudů. Přijatelnost kasační stížnosti by rovněž dle výše citovaného usnesení č. j. 1 Azs 13/2006 - 39 zakládalo zásadní pochybení krajského soudu při výkladu hmotného či procesního práva, pokud by mohlo mít dopad do hmotněprávního postavení stěžovatele. Tato kritéria přijatelnosti kasační stížnosti jsou použitelná i po novele § 104a odst. 1 s. ř. s., která s účinností od 1. 4. 2021 rozšířila okruh případů, při jejichž přezkumu se posuzuje přijatelnost kasační stížnosti (viz například usnesení tohoto soudu ze dne 16. 6. 2021, č. j. 9 As 83/2021 - 28, č. 4219/2021 Sb. NSS, či ze dne 5. 8. 2021, č. j. 10 Azs 196/2021 - 30). V kontextu zmíněné novely rozšířený senát Nejvyššího správního soudu rovněž v usnesení ze dne 16. 4. 2025, č. j. 2 As 361/2023 - 35, vyslovil, že pro nepřijatelnost lze odmítnout také kasační stížnost podanou proti procesním rozhodnutím krajských soudů vydaným ve věcech, v nichž před krajským soudem rozhodoval specializovaný samosoudce.

[10] Nejvyšší správní soud neshledal v posuzované věci přesah vlastních zájmů stěžovatelky ani zásadní pochybení krajského soudu, které by mohlo mít dopad do jejího hmotněprávního

postavení. Krajský soud se nedopustil hrubého pochybení při výkladu práva ani se bezdůvodně neodchýlil od ustálené judikatury. Ustálená a vnitřně jednotná judikatura Nejvyššího správního soudu poskytuje dostatečnou odpověď na uplatněné kasační námitky a stěžovatelka ve své argumentaci nevyložila žádné důvody, které by svědčily pro potřebu provést judikaturní odklon. Kasační stížnost tedy není přijatelná.

[11] Nejvyšší správní soud se podmínkami pro ustanovení zástupce a osvědčením jejich naplnění opakovaně zabýval.

[12] Účastníku řízení lze ustanovit zástupce tehdy, jsou-li kumulativně splněny dvě podmínky: 1) jde o účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, a 2) je to nezbytně třeba k ochraně jeho práv (např. usnesení ze dne 23. 1. 2025, č. j. 9 Azs 2/2025-28, a ze dne 20. 2. 2025, č. j. 9 Azs 4/2025-45). Samotné osvobození projednávané věci *ex lege* bez dalšího neznamená, že účastník splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, jakožto první podmínku pro ustanovení zástupce (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 8. 2011, č. j. 4 Azs 22/2011-46). I v takovém případě se splnění první podmínky zkoumá, což krajský soud ve věci stěžovatelky na její návrh učinil (viz také rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 6. 2015, č. j. 4 As 130/2015 - 15).

[13] Ačkoliv krajský soud osvobodil stěžovatelku zcela od soudních poplatků, neshledal, že by stěžovatelka s ohledem na své poměry nebyla v řízení před soudem schopna bez poskytnutí právní pomoci řádně uplatňovat svá práva.

[14] Jak upozornil již krajský soud v napadeném usnesení, podmínky pro ustanovení zástupce musí být splněny kumulativně. Krajský soud při posuzování, zda je právní zastoupení nutné k ochraně práv stěžovatelky, vycházel mimo jiné z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne č. j. 4 As 21/2004 - 64, který kritéria pro posuzování nutnosti zastoupení vymezil následovně: *„Advokát bude ustanoven zástupcem účastníka k ochraně jeho zájmů tehdy, jde-li o věc po stránce skutkové nebo právní složitou a jestliže potřeba ochrany práv účastníka v soudním řízení vyjde najevo, např. z nekvalifikovaných podání účastníka, jímž se na soud obrací apod. Vzhledem k tomu, že největší nároky po odborné stránce klade na účastníka řízení formulování samotného návrhu (žaloby), navíc v poměrně krátkém časovém úseku, je právě obsahová a formální úroveň sepsané žaloby kritériem pro závěr soudu o potřebě ochrany práv účastníka.“*

[15] V projednávané věci krajský soud vycházel zejména z obsahu žaloby a povahy řízení. V souladu s rozsudkem č. j. 4 As 21/2004 - 64 a navazující judikaturou (srov. výše odst. [3] tohoto usnesení a odst. 12 napadeného usnesení krajského soudu) vyhodnotil, že jde o nepřiliš složitou problematiku a že stěžovatelčina formulace žalobních bodů byla dostatečná pro možnost projednání žaloby, byť byly žalobní body formulovány stručně. Nejvyšší správní soud tak konstatuje, že krajský soud rozhodl dle ustálené judikatury zdejšího soudu. Kasační soud navíc podotýká, že stěžovatelka v kasační stížnosti namítá pouze to, že je právní laik a její zdravotní stav jí do značné míry znemožňuje řádný kontakt s orgány státní moci. V tomto směru svá tvrzení o svém zdravotním stavu ovšem nijak nedokládá. Pokud stěžovatelka sama

pokračování

nic bližšího neuváděla, neměl krajský soud důvod předpokládat, že by stěžovatelce bránila v samostatném vystupování před soudem jakákoli další okolnost.

[16] Nejvyšší správní soud tedy neshledal žádný důvod přijatelnosti kasační stížnosti, proto kasační stížnost jako nepřijatelnou odmítl (výrok I).

[17] O náhradě nákladů řízení rozhodl Nejvyšší správní soud na základě § 60 odst. 1 s. ř. s., ve spojení s § 120 s. ř. s. (srov. usnesení rozšířeného senátu tohoto soudu ze dne 25. 3. 2021, č. j. 8 As 287/2020 - 33, č. 4170/2021 Sb. NSS, podle kterého posouzení přijatelnosti kasační stížnosti představuje zjednodušený meritorní přezkum). Stěžovatelka neměla ve věci úspěch, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti. Pokud jde o žalovanou, té v daném řízení žádné náklady nemohly vzniknout, neboť řízení o kasační stížnosti se týkalo výlučně procesních práv stěžovatelky. Nejvyšší správní soud proto o jejích nákladech řízení nerozhodoval.

P o u č e n í : Proti tomuto usnesení **n e j s o u** přípustné opravné prostředky (§ 53 odst. 3 s. ř. s.).

V Brně dne 23. dubna 2026

JUDr. Tomáš Rychlý
předseda senátu